

WPŁYW DEKORNIZACJI I USUWANIA ZAWIĄZKÓW ROGÓW NA DOBROSTAN CIELĄT

E. MAINAU, D. TEMPLE, X. MANTECA

Dekornizacja i usuwanie zawiązków rogów u cieląt są rutynowymi praktykami stosowanymi w hodowli bydła. Wynika to głównie z faktu, że opieka nad zwierzętami bez rogów jest łatwiejsza i wpływa na zmniejszenie ryzyka urazów u ludzi i innych zwierząt. Zwierzęta po dehornizacji wymagają mniej miejsca w kojcu i przy stole paszowym lub korycie niż zwierzęta z pozostawionymi rogami. Najczęściej stosowanymi sposobami dehornizacji oraz usuwania zawiązków jest zastosowanie wypalania żegadłem, nałożenie pasty kaustycznej (dehornizacja chemiczna) i amputacja chirurgiczna. Podczas gdy usuwanie zawiązków rogowych jest zazwyczaj wykonywane w ciągu pierwszych 4 do 6 tygodni życia zwierzęcia, w momencie gdy zawiązki mają rozmiar 5-10 mm, dehornizacja przeprowadzana jest w momencie, gdy rogi są już wykształcone.

DEKORNIZACJA I USUWANIE ZAWIĄZKÓW ROGOWYCH SĄ BOLESNYMI ZABIEGAMI

Chociaż procedura dehornizacji jest uzasadniona ze względu na łatwość hodowli, a nawet dobrostan zwierząt, to jest ona niewątpliwie bolesnym zabiegiem.

Ból jest oceniany za pomocą wskaźników behawioralnych, fizjologicznych i produkcyjnych. Odchylenia od normalnego zachowania są jednym z najważniejszych wskaźników występowania bólu. Wskaźniki fizjologiczne mogą być szczególnie użyteczne u osobników takich jak bydło, które posiadają spokojne usposobienie, a tym samym mało prawdopodobne jest, aby dostrzec wyraźne reakcje behawioralne aż do momentu gdy obrażenia są poważne.

Ponadto, zaobserwowano wzrost częstotliwości samooporzędzania się zwierząt w trakcie i bezpośrednio po użyciu żegadła przy usuwaniu zawiązków. Dla porównania, częstotliwość samodzielnego oporzędzania się zmniejsza się po chemicznym usunięciu zawiązków i dehornizacji.

Tradycyjnie uważa się, że nowonarodzone zwierzęta są mniej wrażliwe na ból niż osobniki dorosłe. W rzeczywistości, zwierzęta z grupy zagniazdowników (tzn. urodzonych w bardzo zaawansowanym stadium rozwoju motorycznego i sensorycznego tak jak przeżuwacze) są zdolne do odczuwania bólu, nawet przed urodze-

niem. Nawet jeśli ta zdolność wzrasta stopniowo, dowody wydają się sugerować, że przeżuwacze są bardzo wrażliwe na ból już od pierwszych dni życia.

USUWANIE ZAWIĄZKÓW ZA POMOCĄ ŻEGADŁA

Usuwanie zawiązków rogów żegadłem powoduje zmiany w zachowaniu zwierząt wywołane bólem podczas i po zabiegu. Zmiany te trwają ok. 4 godzin. Gorące żelazo powoduje uszkodzenia skóry wokół zawiązków, pozostawiając stosunkowo płytkie rany.

CHEMICZNE USUWANIE ZAWIĄZKÓW

Reakcja na chemiczne usuwanie zawiązków rogów jest inna. Cielę zazwyczaj nie wykazuje objawów bólu w trakcie zabiegu. Jednakże zmiany w zachowaniu związane z bólem, zaobserwowane po zabiegu, mogą utrzymywać się do 3-4 godzin. Ponadto, pasta może powodować głębokie rany u traktowanych nią zwierząt, a także u innych osobników jako następstwo kontaktu fizycznego pomiędzy nimi.

AMPUTACJA

Amputacja rogów powoduje zmiany w zachowaniu zwierząt podczas zabiegu jak i 6 do 8 godzin później. Amputacja wpływa na skórę, kości i czasami na zatoki czołowe, powodując głębsze i bardziej rozległe uszkodzenia.

MINIMALIZACJA LUB ZARZĄDZANIE BÓLEM

Jeżeli znieczulenie miejscowe i ogólne nie jest dostępne, wypalanie zawiązków rogów jest korzystniejsze od chemicznego ich usuwania lub dehornizacji. Wynika to z faktu, że wydzielanie się kortyzolu po zastosowaniu żegadła jest mniejsze niż po usunięciu chemicznym i dehornizacji, co sugeruje, że wypalanie jest mniej bolesne niż inne techniki. Jeśli jest to możliwe, podczas usuwania

Behawioralne, fizjologiczne i produkcyjne wskaźniki bólu spowodowane dehornizacją i praktyką usuwania zawiązków rogowych.

Wskaźniki behawioralne	Wskaźniki fizjologiczne i produkcyjne
Wzrost	Wzrost
- Stanie/leżenie - Potrząsanie ogonem - Potrząsanie głową - Strzyżenie uszami - Kopanie - Drapanie	- Kortyzol w osoczu - Kortyzol w ślinie - Tętno - Częstotliwość oddychania
Spadek	Spadek
Pobranie paszy i przeżuwanie	Masa ciała

STĘŻENIE KORTYZOLU W OSOCZU KRWI

Kortyzol jest hormonem glukokortykoidowym wydzielanym przez korę nadnerczy i uwalnianym w odpowiedzi na stres. Podwyższone stężenia kortyzolu w osoczu krwi obserwuje się w związku z chorobą, urazem, strachem i bólem. Dekornizacja i usuwanie zawiązków jest stresująca i bolesna, a tym samym powoduje podniesienie się stężenia kortyzolu w osoczu. Wypalanie zawiązków powoduje niewielki wzrost całkowitego stężenia kortyzolu, który podwyższa się na 30 min. i wraca do poziomu sprzed zabiegu od 2 do 4 godzin później. Chemiczne usuwanie zawiązków powoduje wzrost stężenia kortyzolu w osoczu w ciągu 1 godziny od zastosowania pasty kaustycznej, a stężenie kortyzolu powraca do poziomu sprzed zabiegu od 4 do 24 godzin później. Dekornizacja powoduje natychmiastowy wzrost stężenia kortyzolu w osoczu, którego szczyt następuje po około 30 minutach i wraca do wartości sprzed rozpoczęcia zabiegu od 5 do 9 godzin później.

zawiązków należy stosować kombinację znieczulenia miejscowego i ogólnoustrojowego za pomocą niesteroidowych leków przeciwzapalnych. To praktycznie eliminuje wszelkie zmiany hormonalne i behawioralne wskazujące na ostry ból spowodowany zarówno dehornizacją jak i usunięciem zawiązków. Ponadto cielęta mogą doświadczać przewlekłego bólu przez 24 do 48 godzin po dehornizacji i usunięciu zawiązków, dlatego należy rozważyć przedłużenie leczenia przeciwbólowego.

ZALECENIA UNII EUROPEJSKIEJ

Obecne europejskie prawodawstwo w zakresie minimalnych standardów w ochronie cieląt (Dyrektywa 91/629 / EWG) nie reguluje dehornizacji oraz procedury usuwania zawiązków. Niemniej jednak, w niektórych krajach, obowiązkowe jest zapewnienie ulgi w bólu podczas bolesnych zabiegów. Ponadto, zgodnie z Europejskim Kodeksem Rekomendacji dla Dobrostanu Bydła, usuwanie zawiązków powinno zostać wykonane przed upływem 2 miesiąca życia, a najlepiej tak szybko jak tylko zawiązek rogów jest widoczny. Zaleca się, aby nie stosować chemicznego usuwania zawiązków, a ich wypalanie powinno być wykonywane w znieczuleniu miejscowym przez wykwalifikowanego i kompetentnego pracownika. Wczesna dehornizacja nie powinna być rutynową procedurą i stosowanie jej u wybranego osobnika należy traktować jako alternatywę dla jej przeprowadzenia w przeszłości.

“Dekornizacja jest terminem powszechnie określającym usunięcie rogów u bydła w każdym wieku, podczas gdy usuwanie zawiązków stosuje się do około 2 miesiąca życia.”

Wypalanie zawiązków rogów zapobiega ich wzrostowi (Iowa State University, USA).

PODSUMOWANIE

Dekornizacja i usuwanie zawiązków rogów są bolesnymi praktykami, które są rutynowo wykonywane u bydła w celu ułatwienia ich hodowli. W celu zmniejszenia bólu wywołanego przez takie procedury zalecane jest zastosowanie znieczulenia miejscowego i ogólnoustrojowego w połączeniu z niesteroidowymi lekami przeciwzapalnymi.

LITERATURA

- ALCASDE Project – Final Report: Study on the improved methods for animal-friendly production, in particular on alternatives to the castration of pigs and on alternatives to the dehorning of cattle, December 2009 (SANCO/2008/D5/018).
- Anil L, Anil S S and Deen J 2005 Pain detection and amelioration in animals on the farm: issues and options Journal of applied animal welfare science 8: 261-278.
- Code of Recommendations for the Welfare of Livestock: cattle, Defra Publications, March, 2003.
- Mellor D J and Diesch T J 2006 Onset of sentience: the potential for suffering in fetal and newborn farm animals Applied Animal Behaviour Science 100: 48-57.
- Scientific Veterinary Committee 1995 Report on the Welfare of Calves Brussels: European Commission.
- Stafford K J and Mellor D J 2011 Addressing the pain associated with disbudding and dehorning in cattle Applied Animal Behaviour Science 135: 226-231.
- Vickers K J, Niel L, Kiehlbauch L M and Weary D M 2005 Calf response to caustic paste and hot-iron dehorning using sedation with and without local anesthetic Journal of Dairy Science 88: 1454-1459.

FAWEC

FARM ANIMAL
WELFARE
EDUCATION CENTRE

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

Sponsorzy:
 **Boehringer
Ingelheim**

